

Νεκταρία Βέμη, Χαράλαμπος Αλεξόπουλος, Ιωάννης Νταλάκος, Πλαίσια συνεργασίας μεταξύ φορέων και προγράμματος "Εκπαιδευτική ένταξη Τσιγγανοπαίδων" - Προοπτικές για το μέλλον

Όπως βλέπετε και από τον τίτλο της εισήγησής μας, θα αναφερθούμε σε κάποιους φορείς με τους οποίους συνεργαστήκαμε αυτό το διάστημα, φορείς τους οποίους, βέβαια, δεν επιλέξαμε, επειδή ήταν καλύτεροι και ομορφότεροι από κάποιους άλλους. Τους επιλέξαμε, γιατί αφενός το καλούσε η ανάγκη των περιπτώσεων, αφετέρου μέσα από αυτούς βρήκαμε ανταπόκριση. Και φυσικά, δεν αναφέρομαι στις σχολικές και εκπαιδευτικές αρχές ή στους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, με τους οποίους έτσι και αλλιώς είμασταν υποχρεωμένοι να συνεργαστούμε, αν θέλαμε να δούμε κάποια αποτελέσματα. Εκτός από αυτούς τους φορείς που ήδη σας ανέφερα, δηλαδή συλλόγους γονέων και κηδεμόνων και γενικότερα τους γονείς των παιδιών, σχολικές και εκπαιδευτικές αρχές, άλλοι φορείς με τους οποίους συνεργαστήκαμε και στους οποίους θα αναφερθούμε είναι οι τοπικές αρχές, η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, μία ομάδα εργασίας από το τμήμα Κοινωνικών Λειτουργιών του ΤΕΙ, μέσα σε όλα αυτά εμπλέκεται και η Ν.Ε.Λ.Ε. για λίγο, ίσως στο μέλλον και περισσότερο, και επίσης, ένας μη κυβερνητικός φορέας, μία μη κυβερνητική οργάνωση, οι Γιατροί του Κόσμου.

Θα ξεκινήσουμε με τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων και πιο συγκεκριμένα με τους γονείς των παιδιών τσιγγάνικης προέλευσης. Η επαφή μαζί τους γίνεται είτε σε επίπεδο οικογενειακό, δηλαδή επισκεπτόμαστε τις οικογένειες, είτε με τη μορφή συναθροίσεων γειτονιάς. Δηλαδή, μαζευόμαστε ανά γειτονιά και συζητάμε, πάντα βέβαια με την πολύτιμη βοήθεια του μεσολαβητή και συνεργάτη μας που κάθεται δίπλα μου, του Γιάννη Νταλάκου, και συζητούμε μαζί τους οτιδήποτε αφορά την εκπαίδευση των παιδιών ή, αν θέλετε αλλιώς, τη σχολική ένταξη των παιδιών.

Παρόλη τη θετική διάθεση που υπάρχει από τους γονείς απέναντι στα ζητήματα που θέτουμε, όταν μπαίνει ο προβληματισμός γύρω από την επιμελή παρακολούθηση των τσιγγάνων μαθητών, η συζήτηση κατ' επανάληψη κατευθύνεται στα αντικειμενικά προβλήματα και τις συνθήκες διαβίωσης που αντιμετωπίζουν οι Τσιγγάνοι των περιοχών. Δεν εννοώ, βέβαια, στην Κάτω Αχαΐα, στην οποία αναφέρθηκε πολύ εμπεριστατωμένα πριν ο κος Βεργίδης, γιατί εκεί είναι ένα τελείως διαφορετικό κλίμα. Μιλώ για περιοχές όπως είναι τα Σφαγαίικα, τα Βραχναίικα, η Λεύικα, όπου η κατάσταση είναι από άσχημα έως άθλια. Αρκετές φορές γινόμαστε αποδέκτες καθημερινών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Τσιγγάνοι των περιοχών αυτών σε σχέση με δημόσιες υπηρεσίες και αρχές, και όπου μπορούμε, παρεμβαίνουμε. Σε ποιους τομείς κυρίως γίνεται αυτό; Στη στρατολόγηση των αγοριών ή όταν χρειάζονται κάποιο πιστοποιητικό από το δήμο.

Όσον αφορά τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, η αλήθεια είναι ότι αντιμετωπίζουν κατά πλειοψηφία αρνητικά το ενδεχόμενο να φοιτούν τα παιδιά των Τσιγγάνων στα σχολεία. Το έχουμε ξαναπεί αυτό. Ωστόσο, η εμπειρία μας μάς έδειξε ότι από τη στιγμή που ένας τσιγγάνος γονέας συμμετέχει, είναι μέλος σε αυτό το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων, τα πράγματα αλλάζουν. Εκεί οι αντιθέσεις εξομαλύνονται σε κάποιο βαθμό και έχουμε και ένα παράδειγμα δίπλα μας, τον Γιάννη Νταλάκο, που συμμετέχει στο σύλλογο γονέων και κηδεμόνων του Δημοτικού Σχολείου των Σαργαίικων και θα τον παρακαλούσα να μας καταθέσει την εμπειρία του αυτή, πώς το βίωσε.

Επειδή υπήρχαν πάρα πολλά προβλήματα μεταξύ Τσιγγάνων και μη Τσιγγάνων και επειδή γίνονταν τότε εκλογές στο σύλλογο, αποφάσισα να συμμετάσχω. Σιέφτηκα ότι ήταν καλύτερο να είμαι στο σύλλογο και να αναφέρω τα προβλήματα ενός μεγάλου αριθμού μαθητών. Οι σχέσεις με τους υπόλοιπους γονείς έγιναν καλύτερες και νομίζω πως τώρα οι τσιγγάνοι γονείς νιώθουν ότι έχουν κάποιον που ενδιαφέρεται για τα παιδιά τους.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στη συνεργασία μας με τις σχολικές και εκπαιδευτικές αρχές, αναφορά την οποία θα κάνει ο συνεργάτης μας Χαράλαμπος Αλεξόπουλος.

Εγώ θα αναπτύξω τη συνεργασία με τις σχολικές και εκπαιδευτικές αρχές, καθώς και τη συνεργασία μας με την τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού. Ξεινάμε σε επίπεδο διοίκησης σχολείων. Πάγιο αίτημα των διευθυντών ήταν η ανάγκη συνεργασίας με τους γονείς των τσιγγάνων μαθητών. Πολλές φορές μας είπαν ότι έκαναν τις συγκεντρώσεις των γονέων χωρίς επιτυχία. Εμείς προσπαθήσαμε να πετύχουμε την προσωπική επαφή του διευθυντή με κάθε ένα γονέα ξεχωριστά, αφού δεν γινόταν σε συλλογικό επίπεδο. Σε αυτό μας βοήθησε πάρα πολύ ο συνεργάτης μας, ο Γιάννης Νταλάκος, τον οποίο καλώ να καταθέσει την εμπειρία του.

Επειδή πολλές φορές η διευθύντρια του σχολείου στις συγκεντρώσεις των γονέων ήθελε να έρχονται και οι τσιγγάνοι γονείς, αλλά αυτό δεν γινόταν, εγώ προσπαθούσα να φέρω έναν-έναν πατέρα στο σχολείο. Πιστεύω ότι αυτό βοήθησε αρκετά, ώστε να καταλάβουν κάποιοι από τους γονείς ότι πρέπει να νοιάζονται για τα παιδιά τους, για να σταματήσει κάποτε ο Τσιγγάνος να θεωρείται κατώτερος.

Ένα άλλο ζήτημα που τέθηκε από τη διευθύντρια του σχολείου των Σαργαϊικών –η περιοχή των Σαργαϊικών είναι στη δυτική Αχαΐα, περίπου 35 χλμ από την Πάτρα με κατεύθυνση προς Πύργο, για να κατατοπιστούμε γεωγραφικά– είναι η επίλυση του προβλήματος της ασυνεπούς σχολικής προσέλευσης των παιδιών με ρόμικη προέλευση το πρωί, καθώς και η ασφαλής αποχώρησή τους από το σχολείο. Εξασφαλίσαμε με τη συνεργασία της Νομαρχίας ένα λεωφορείο του ΚΤΕΛ, για να μεταφέρει αυτά τα παιδιά. Το

πρόβλημα της συνεπούς προσέλευσης λύθηκε και αυτό με τη βοήθεια του συνεργάτη μας, του Γιάννη, που έχει και μια παρέμβαση στη μεταφορά.

Πάντα κάθε πρωί ξεκινάω να δω τι γίνεται με τα παιδιά στο σχολείο. Και κατά τις πρωινές ώρες να είναι όλα τα παιδιά εντάξει και κατά την επιστροφή, όταν τα παιδιά σχολούν από το σχολείο.

Διαπιστώσαμε ότι, όσες φορές μας συνόδευσαν δάσκαλοι του σχολείου στους τσιγγάνικους καταυλισμούς, η αποδοχή ήταν μεγαλύτερη τόσο από τους γονείς όσο και από τα παιδιά. Γι' αυτό προσπαθήσαμε να γενικεύσουμε αυτές τις επισκέψεις, βέβαια στο πλαίσιο των δασκάλων που ανταποκρίνονταν. Και με τη συνεργασία του κ. Νταλάκου, ο οποίος έχει παρέμβαση όχι μόνο στα Σαργαίικα, αλλά και στην Ηλεία και στην ανατολική Αχαΐα, μέχρι και στο Ζευγολατικό της Κορινθίας. Προβληματίστηκα πραγματικά για το πόσο κόσμο γνωρίζει.

Τι ζητήσαμε από τη Διεύθυνση της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης; Να αντισταθμίσουμε αυτή τη διαφορά μεταξύ της υποστήριξης που έχουν οι μη Τσιγγάνοι μαθητές από τους γονείς στο σπίτι με μια μορφή ενισχυτικής διδασκαλίας. Στα Σαργαίικα λειτουργούσε για πρώτη φορά φέτος ολόημερο σχολείο. Προτείναμε παράλληλα με το ολόημερο σχολείο να υπάρχει ένας δάσκαλος που να ασχολείται με την ενισχυτική διδασκαλία, με την προετοιμασία των Τσιγγάνων μαθητών για την επόμενη ημέρα. Το πώς θα το ονομάζαμε αυτό και σε ποιο θεσμικό πλαίσιο θα εντασσόταν, το αφήσαμε στην ευχέρεια του προϊσταμένου να το επιλέξει. Δυστυχώς, δεν είχε πίστωση, δεν υλοποιήθηκε αυτό το αίτημα. Στη συνέχεια απευθυνθήκαμε στη Ν.Ε.Λ.Ε., η οποία μας παραχώρησε μια συνεργάτιδά της δασκάλα, απόφοιτο του Παιδαγωγικού της Πάτρας, που είχε ασχοληθεί και με παιδιά τσιγγάνικης καταγωγής. Δυστυχώς, όμως δραστηριοποιούνταν και στη Λαϊκή Επιμόρφωση

και δεν ήταν τόσο συνεπής στο ωράριο και μάλλον προβλήματα μας δημιούργησε.

Τέλος, θα αναφερθούμε και εμείς στην περίπτωση της Κάτω Αχαΐας, για την οποία είχατε μια εικόνα από τον κο Βεργίδη. Εκεί υπάρχουν πάρα πολύ εύποροι Τσιγγάνοι. Για πρώτη φορά φέτος είχαμε προσέλευση 14 Τσιγγάνων μαθητών στο γυμνάσιο. Ο γυμνασιάρχης είναι ανοιχτός άνθρωπος, συνεργαστήκαμε μαζί του, συνεργαστήκαμε και με το δήμαρχο της Κάτω Αχαΐας, ο οποίος τυγχάνει της αποδοχής των Τσιγγάνων, ώστε να παρέμβει και να τους παροτρύνει να μείνουν οι μαθητές στο σχολείο. Δυστυχώς, όμως το αποτέλεσμα ήταν να παραπέμπονται όλοι λόγω ελλιπούς φοίτησης. Έκανε και την αυτοκριτική του ο διευθυντής, μας είπε ότι «Ίσως, πείτε μου και σεις, να μην κάνουμε και εμείς κάτι καλά». Δεν μετέφερε, δηλαδή, τις ευθύνες στους Τσιγγάνους, σε όλους τους υπολοίπους. Αντίθετα μας ανέφερε ότι αρκετοί από τους γονείς αυτών των παιδιών τον επισκέφτηκαν και συζήτησαν μαζί του τι μπορεί να γίνει, προκειμένου τα παιδιά να παραμείνουν στο σχολείο. Επειδή πλέον η σχολική χρονιά τελειώνει, είναι ένα θέμα που το έχουμε αφήσει ανοικτό, γιατί είμαστε σε μια συνεργασία πλέον με το γυμνασιάρχη και με τους γονείς των παιδιών, για να δούμε τι μπορεί να γίνει στη συνέχεια, προκειμένου να πείσουμε αυτά τα παιδιά ότι από το να πηγαίνουν στο καφενείο –γιατί μιλάμε για έφηβους– είναι καλύτερα να πηγαίνουν στο γυμνάσιο.

Θα περάσω τώρα στη συνεργασία μας με την τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού. Επειδή, όπως ανέφερε και ο κος Μαυρογιώργος ωρύτερα, την εκπαίδευση δεν πρέπει να τη βλέπουμε ξεκομμένη, έξω από τα προβλήματα της κατοικίας, της απασχόλησης, της κατάρτισης, της υγείας, προσπαθήσαμε να έχουμε μια συνεργασία για όλα αυτά τα θέματα με τον αρμόδιο Αντινομάρχη. Έγινε στη Νομαρχία μια σύσκεψη με τη συμμετοχή και του κυρίου Στάμου για τον γενικότερο σχεδιασμό κατοικίας σε επίπεδο νομού. Πράγματι, αποφασίστηκαν κάποιες παρεμβάσεις στα Σαργαίικα, στην Κάτω Αχαΐα και στο δήμο Συμπολιτείας, στη Ροδοδάφνη. Υλοποιήθηκε σε

πρώτη φάση με τη μεταφορά 15 οικίσκων στη Συμπολιτεία, στη Ροδοδάφνη. Επίσης, στα πλαίσια της κατάρτισης αναζητήσαμε τι μπορούσε να γίνει μέσω του Νομαρχιακού ΚΕΚ. Δυστυχώς, δεν είχε χρήματα, δεν μπορούσε να μας δώσει λύση, μας παρέπεμψε στη Ν.Ε.Λ.Ε. Στις επαφές μας οι τσιγγάνοι ζητούν κατάρτιση, ζητούν προγράμματα, ζητούν απασχόληση. Και πρέπει να ξέρει και ο κος Βεργίδης ότι δύο άτομα, τα οποία καταρτίστηκαν, ήδη απασχολούνται σε μόνιμη βάση εδώ και δύο χρόνια.

Όσον αφορά την περιοχή της Ροδοδάφνης, θα σας αναφέρω έναν προβληματισμό. Η Ροδοδάφνη απέχει 5 χλμ από το Αίγιο με κατεύθυνση προς Πάτρα. Εκεί πρόσφατα εγκαινιάστηκε ένας οικισμός με 15 οικίσκους. Ίσως να το είδατε και στην τηλεόραση. Τα εγκαινία τα έκανε η Υπουργός Εσωτερικών. Στην επίσκεψή μας διαπιστώσαμε ότι ένα προικατασιευασμένο κτίριο προοριζόταν για σχολείο. Ήταν κενό. Το δημοτικό, βέβαια, σχολείο της Αδύτου απέχει 300 μέτρα, δεν είναι μακριά. Δεν ήταν εξοπλισμένο. Συζητήσαμε με το δήμαρχο και πράγματι την άλλη ημέρα έστειλε θρανία, έστειλε και ο προϊστάμενος δασκάλος, για να λειτουργεί σε πρωινή και απογευματινή βάρδια ως προπαρασιευαστικό τμήμα, παράρτημα του σχολείου της Αδύτου. Ο προβληματισμός μου ποιος είναι; Μήπως σε κεντρικό επίπεδο έχουν συζητηθεί αυτά τα θέματα; Μήπως πυκνώνει σε κάθε τέτοιο οικισμό και ένα ΠΡΟΚΑΤ κτίριο ως παράρτημα του διπλανού σχολείου; Σαν πρόγραμμα έχουμε κάνει σε κεντρικό επίπεδο μια παρέμβαση στο θέμα αυτό; Υπάρχει συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας με το Υπουργείο των Εσωτερικών;

Τέλος πάντων, επειδή αυτό έγινε στα τέλη του Μάρτη, είπαμε να λειτουργήσει για ένα δίμηνο ούτως ή άλλως ως προπαρασιευαστικό τμήμα, με την προοπτική -όπως και ο δήμαρχος το έβλεπε- να μεταφερθούν τα παιδιά στην Άβυδο την επόμενη χρονιά. Εδώ και μία βδομάδα ήρθε και δεύτερη ΠΡΟΚΑΤ αίθουσα και πάμε για μόνιμη λύση. Φανταστείτε, πάγια δημιουργία διθέσιου σχολείου δεν ξέρουμε με ποιου πρωτοβουλία.

Γυρίζουμε στην περιοχή των Σαργαίικων, όπου έχουμε επιτύχει μια μαζικοποίηση της φοίτησης των τσιγγανοπαίδων. Ο δήμαρχος ήταν συνεργάσιμος, παραχώρησε μάλιστα και το Δημαρχείο για ό,τι εκδηλώσεις μπορούμε να κάνουμε σαν πρόγραμμα, διέθεσε και τους υπαλλήλους του δήμου για το σκοπό αυτό. Ελπίζουμε σε σύντομο χρονικό διάστημα να εκμεταλλευτούμε αυτές τις δυνατότητες που μας δίνει.

Όσον αφορά τον τομέα της υγείας, στα Σαργαίικα υπηρετούσε η αγροτική γιατρός κα Λακιώτη και με τη συνεργασία της προβήκαμε σε αιμοληψία του τσιγγάνικου πληθυσμού των ενηλίκων. Τα αποτελέσματα, δυστυχώς, ήταν ανησυχητικά. Με τη συνεργασία του νοσοκομείου προσπαθήσαμε να δώσουμε λύση με εμβολιασμό. Τα εμβόλια, όμως, κοστίζουν πάρα πολύ από ό,τι μάθαμε. Της ηπατίτιδας κοστίζει 25.000 δραχ. Αυτό το ποσό προσφέρθηκε να το καταβάλει ο δήμος της Μόγρης και από τον Σεπτέμβριο θα προσπαθήσουμε να προχωρήσουμε στον εμβολιασμό.

Και επειδή δικαιολογημένα θα πείτε τώρα, τι δουλειά έχουμε εμείς με τέτοια πράγματα. Όπως σας είπαμε πριν, δεν διαλέξαμε κάποιους φορείς γιατί έτσι μας άρεσε. Απλά προσπαθήσαμε να καλύψουμε κάποιες ανάγκες. Το ζήτημα της αιμοληψίας ήταν ένα ζήτημα που τέθηκε από τον τοπικό πληθυσμό (και όταν λέω "τοπικό πληθυσμό" εννοώ και τους τσιγγάνους και τους μη τσιγγάνους), καθώς επίσης και από τις σχολικές αρχές. Έτσι, κάτω από την πίεση αυτών των φορέων αναγκαστήκαμε να απευθυνθούμε στη Διεύθυνση Υγιεινής για την παροχή υλικού και την πραγματοποίηση του εμβολιασμού με το κατάλληλο προσωπικό. Απευθυνθήκαμε επανειλημμένα και στην αρχή μας έδωσαν κάποιες υποσχέσεις. Στη συνέχεια, όμως, μας ξεκαθάρισαν ότι δεν μπορεί να γίνει κάποια ενέργεια, παρά μόνο σε περίπτωση που θα υπήρχαν μαζικά κρούσματα. Καταλαβαίνετε, δηλαδή, τι είχαμε να αντιμετωπίσουμε. Ευτυχής συγκυρία σε εκείνη την επίσκεψη που είχαμε κάνει μια ημέρα στη Διεύθυνση Υγιεινής ήταν ότι βρέθηκε μια συνταξιούχος επισκέπτρια υγείας του

ΙΚΑ, η οποία συνεργάζεται με τους Γιατρούς του Κόσμου και μας πρότεινε να μας φέρει σε επαφή μαζί τους για να δούμε τι μπορεί να γίνει για το συγκεκριμένο θέμα.

Πραγματικά, ήρθαμε σε επαφή με τους Γιατρούς του Κόσμου, με δύο από αυτούς, με τους οποίους επισκεφτήκαμε και το χώρο εκεί. Ύστερα από ό,τι είδαν μας συνέστησαν να γίνει καταγραφή των τσιγγάνικων οικογενειών της περιοχής, στην οποία μετά από συμβουλή δική τους -γιατί έγινε η καταγραφή αυτή- συμπεριλήφθηκε και η καταγραφή των εμβολίων που είχαν γίνει ή έπρεπε να γίνουν στα παιδιά των οικογενειών αυτών, πράγμα το οποίο -όπως είπαμε και πριν- ήταν ένα πάγιο αίτημα και των σχολικών αρχών, το ζήτημα των εμβολίων των παιδιών. Όπως ανέφερε πριν και ο συνάδελφος, η πραγματοποίηση των εμβολίων αυτών θα γίνει τον Σεπτέμβριο, γιατί κρίθηκε ότι είναι ο καταλληλότερος χρόνος για να μπορέσει να γίνει μια πιο ολοκληρωμένη δουλειά, αφού θα χρειαστούν και επαναληπτικά εμβόλια. Συμπληρωματικά να αναφέρουμε εδώ ότι έχουμε συζητήσει με τους Γιατρούς του Κόσμου να αναλάβουν στο μέλλον κάποια δράση για ζητήματα υγιεινής που αφορούν την περιοχή.

Τέλος, να περάσουμε στην ομάδα εργασίας των ΤΕΙ, δηλαδή την ομάδα εργασίας από το τμήμα Κοινωνικών Λειτουργιών που αναφέραμε νωρίτερα και την υπεύθυνη του τμήματος κα Ντίνα Γεωργίου, η οποία πραγματικά μας έχει συμπαρασταθεί με όποιον τρόπο είχε στη διάθεσή της. Κατά διαστήματα, κάθε βδομάδα μπορώ να πω, η ομάδα αυτή κάνει κάποιες συγκεντρώσεις στο Πολιτιστικό Τμήμα του δήμου Βραχναίων συγκεκριμένα, στις οποίες καλούμαστε να πάρουμε μέρος και εμείς. Η κα Γεωργίου είχε ασχοληθεί με τους τσιγγάνους και με παλαιότερες ομάδες εργασίας, και με το ζήτημα της εκπαίδευσης και της υγείας και άλλα ζητήματα, έχει, λοιπόν, την προηγούμενη εμπειρία και συνεχίζει να ασχολείται πάνω σε αυτό το ζήτημα. Παίρνουμε και εμείς μέρος σε αυτές τις συγκεντρώσεις και γίνεται μια ανταλλαγή μεθόδων και πρακτικών σε συνάρτηση με μελλοντικές ενέργειες που μπορεί να γίνουν. Θα

μου πείτε πού οδηγούν όλα αυτά. Κάπου τελικά οδηγούν, γιατί, για παράδειγμα, σε αυτές τις συγκεντρώσεις συμμετέχει και ο διευθυντής του δημοτικού σχολείου των Βραχναίικων, ο οποίος τυγχάνει να είναι σε άμεση επαφή με το δήμαρχο. Πρόπερσι, νομίζω, όταν ξεινήσαμε πρωτοβουλία της ομάδας, διαθέσαμε στην αρχή της σχολικής χρονιάς κάποιο σχολικό υλικό, τετράδια και μολύβια συγκεκριμένα για τα παιδιά, και είδαμε ότι αυτό λειτούργησε σαν κίνητρο. Ξέρω ότι αυτό ίσως δεν βρίσκει πολλούς σύμφωνους, αλλά λειτούργησε ως κίνητρο για τα παιδιά, με την έννοια ότι κάπου ένιωθαν ότι και σε πρακτικό επίπεδο κάποιος ενδιαφέρεται γιατί βλέπει τις ανάγκες τους, βλέπει τι τους λείπει. Όταν το μεταφέραμε αυτό στη συγκεκριμένη ομάδα, ο διευθυντής το μετέφερε από τη μεριά του στο δήμαρχο Βραχναίικων, ο οποίος τις επόμενες δύο μέρες μάθαμε από την τηλεόραση ότι έκανε μια ανάλογη ενέργεια, ευχαριστώντας την τοπική ομάδα και δίνοντας ένα κίνητρο και σε εκείνα τα παιδιά να ξεινήσουν το σχολείο.

Επίσης, σε σχέση με την ομάδα αυτή στον τομέα των κοινωνικών λειτουργιών, έχουμε στη διάθεσή μας τεταρτοετείς φοιτητές από τα ΤΕΙ, όποτε χρειαστούμε. Όταν προκύπτει κάποιο ζήτημα στα σχολεία, όταν, δηλαδή, δασκάλες ή νηπιαγωγοί μας μεταφέρουν ότι κάποια παιδιά παρουσιάζουν προβληματικές κατά την εκτίμησή τους συμπεριφορές, έρχονται αυτά τα παιδιά από τα ΤΕΙ με τη συναίνεση των εκπαιδευτικών μέσα στην τάξη ή αν χρειαστεί στα σπίτια, στον περίγυρο, εκεί όπου κυκλοφορούν τα παιδιά, προκειμένου να δουν τη συμπεριφορά τους, να την παρατηρήσουν, να εντοπίσουν το πρόβλημα, όσο τους επιτρέπει βέβαια -και αυτό το ξέρουμε- η ειδίκευση που έχουν στο τέταρτο έτος που βρίσκονται, και από κει και πέρα μέσα από συζήτηση με τους εκπαιδευτικούς να βρεθεί κάποια λύση.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώνουμε την αναφορά μας στους φορείς και θα θέλαμε να παραθέσουμε στη συνέχεια κάποιες προτάσεις, κάποιες προοπτικές που έχουμε δει μέσα από αυτές τις συνεργασίες.

Θα ξεινήσουμε πρώτα με το υλικό που έχει παραχθεί. Ζητήσαμε τις εντυπώσεις από τους δασκάλους που το χρησιμοποίησαν. Πρόκειται συγκεκριμένα για δύο νέους δασκάλους, αναπληρωτές, στο 29^ο Δημοτικό Σχολείο της Πάτρας και στο 54^ο, οι οποίοι θέλουν να συνεχίσουν, έχουν κάνει και πτυχιακή στον κ.ο Βεργίδη, αλλά δυστυχώς του χρόνου θα είναι σε άλλο σχολείο. Σε μικρότερο βαθμό χρησιμοποίησαν το υλικό και στην Κάτω Αχαΐα και στα Σαργαίικα. Οι εντυπώσεις όλων ήταν θετιότατες. Ζήτησαν, βέβαια, η πρώτη σειρά βιβλίων της Α' και Β' τάξης να συνεχιστεί με παραγωγή και δεύτερης σειράς και να δοθούν και βιβλία μαθηματικών.

Στα πλαίσια μελλοντικών προοπτικών συνεργασίας με τις εκπαιδευτιές αρχές κρίνουμε ότι η καθιέρωση σεμιναρίων για τους δασκάλους που πρόκειται να διδάξουν τσιγγανόπαιδες είναι απαραίτητη. Διορίστηκαν φέτος περίπου 100 αναπληρωτές. Να μην τα γενικεύουμε, ήταν κάποιοι που κατά κοινή ομολογία έκαναν πολύ καλή δουλειά, ήταν και κάποιοι άλλοι οι οποίοι ήταν λιγότερο καλοί. Όμως, τι εφόδια είχαν; Στα πλαίσια της εισαγωγικής επιμόρφωσης στα ΠΕΚ, στις δύο βδομάδες μέσα στο Σεπτέμβρη που κάνουν και καθηγητές και δάσκαλοι, προτείνουμε αυτοί οι 100 άνθρωποι να έχουν διοριστεί έγκαιρα μέσα στον Αύγουστο και να παρακολουθήσουν μια εισαγωγική επιμόρφωση. Επίσης, έχουν μεγάλη σημασία τα επιμορφωτικά σεμινάρια που κάναμε την περίοδο 1997-1998. Πρόσφεραν πάρα πολλά. Όμως, δάσκαλοι εκείνης της περιόδου έχουν μετατεθεί, έχουν πάει σε άλλο σχολείο, και όσο και να μετέφεραν τη γνώση, στο σχολείο που είναι τώρα δεν υπηρετούν τσιγγάνοι μαθητές. Υπολογίζω ότι μόνο το 20 % όσων επιμορφώθηκαν εκείνη την περίοδο υπηρετούν σήμερα στα ίδια σχολεία. Και την επιμόρφωση τότε νομίζω την είχαμε κάνει σε επίπεδο σχολείου. Νομίζω, δηλαδή, ότι είχαμε πάρει το σχολείο της Κάτω Αχαΐας, τα σχολεία των Σαργαίικων, το 9^ο σχολείο της Πάτρας... Αυτό μπορούμε να το επαναλάβουμε.

Μια άλλη πρόταση που θα θέλαμε να υποβάλλουμε εδώ είναι ότι καλό θα ήταν το πρόγραμμα να αιτηθεί προς τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης τη διάθεση δασκάλων οι οποίοι θα παρέχουν φροντιστηριακή υποστήριξη, δηλαδή, προετοιμασία εργασιών τις επόμενες ημέρες μετά το πέρας του σχολικού προγράμματος. Ίσως φανεί λίγο υπερβολικό αυτό, εφόσον έχουμε ενισχυτική διδασκαλία. Τι γίνεται, όμως, με αυτήν; Από ό,τι είδαμε στην πράξη δεν μπορεί να καλύψει τα κενά που υπάρχουν στα παιδιά, ακριβώς για τους λόγους που αναφέρθηκαν πριν, για το ότι, δηλαδή, οι γονείς δεν μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά στο σπίτι. Αυτό είναι ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα, γιατί όσο και καλή διάθεση να έχουν να παρακολουθήσουν τα παιδιά τους το σχολείο, να μάθουν τα παιδιά τους γράμματα, αντικειμενικοί πλέον λόγοι δεν τους αφήνουν να γίνει αυτό πραγματικότητα. Δεν μπορούν να κάνουν ό,τι κάνει μια οποιαδήποτε άλλη μητέρα, η οποία πιάνει το χεράκι του παιδιού της για να του φτιάξει το "α", το "η" και πάει λέγοντας. Έτσι, η μικρή εμπειρία που είχαμε μέσα από την παροχή δασκάλας από τη Ν.Ε.Λ.Ε., η οποία από τις 12.45 μέχρι τις 15.45 έκανε φροντιστήριο στα παιδιά στο δημοτικό σχολείο Σαργαϊκων, με όλες τις αντιξοότητες που προαναφέρθηκαν, έδειξε ότι τελικά αυτό το πρόγραμμα λειτούργησε θετικά για τα παιδιά και κατ'επέκταση και για το σχολείο.

Επίσης, προτείνουμε να εκμεταλλευτούμε όσο το δυνατόν καλύτερα τη δημιουργία του θεσμού των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας, εφόσον παρά τις αντιρρήσεις που μπορεί να υπάρχουν θα γίνουν αυτά τα σχολεία. Θα μπορούσε να παρέμβει το πρόγραμμα, ώστε να εδρεύουν κάποια από αυτά τα σχολεία σε περιοχές που διαμένει μεγάλος αριθμός τσιγγάνων, ούτως ώστε να δοθεί η ευκαιρία σε κάποιους που η ηλικία τους δεν τους το επιτρέπει, να πάρουν μια στοιχειώδη μόρφωση και, γιατί όχι, να είναι οι γονείς που θα μπορούν οι ίδιοι να βοηθούν τα παιδιά τους και να μην κρέμονται κάθε φορά μόνο αφενός από το τι θα κάνει ο δάσκαλος μέσα στην τάξη, αφετέρου από το αν θα υπάρξει ενισχυτική διδασκαλία ή αν θα υπάρξει φροντιστήριο για το παιδί.

Τέλος, θα θέλαμε να πούμε ότι η εμπειρία τόσο η δική μας όσο και πολλών πιστεύουμε από τους συνεργάτες μας που βρίσκονται εδώ, έχει δείξει ότι σε πρακτικό επίπεδο οι δράσεις του προγράμματος έχουν διευρυνθεί πέρα από το πεδίο της εκπαίδευσης, γι' αυτό θα ήταν καλό, εάν και εφόσον βέβαια πάνε τα πράγματα κατά τον επιθυμητό τρόπο, ο χώρος του προγράμματος να διευρυνθεί. Έτσι, θα μπορούμε να δικαιολογήσουμε τους αναγκαίους ελιγμούς μας -αυτό έχει να κάνει και με τις προηγούμενες ενέργειες στις οποίες αναφερθήκαμε, το ότι εμπλεκόμαστε, δηλαδή, και με άλλα ζητήματα, όπως το ζήτημα της υγείας- ενώ ταυτόχρονα, θα μπορεί το πρόγραμμα να παρεμβαίνει αποτελεσματικότερα σε ζητήματα η επίλυση των οποίων βοηθά την επίτευξη του βασικού του στόχου, που είναι η ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Με αυτές τις προτάσεις ολοκληρώσαμε την εισήγησή μας. Δεικτές οποιεσδήποτε παρεμβάσεις ή ερωτήσεις σας. Σας ευχαριστούμε.